

مشخصات طرح

دوره هشتم - سال دوم

شماره ثبت:

۳۹۸

شماره چاپ:

۹۷۶

تاریخ چاپ:

۱۳۸۸/۱۰/۲۷

نام دفاتر:

مطالعات سیاسی

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۶۰۱۰۰۸۹

تاریخ انتشار:

۱۳۸۸/۱۱/۱۱

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح الزام دولت به پیگیری و استیفاء حقوق دیپلماتها و اتباع ایرانی
آسیب‌دیده از اقدامات اشغالگران آمریکایی»

مقدمه

یکی از مهمترین وظایف و تعهدات وزارت امور خارجه هر کشور، حمایت از حقوق اتباع و دیپلمات‌های آن و استیفاء حقوق آنان است. این مسئله به‌عنوان یک حق و از دیدگاهی به‌عنوان مسئولیت دولت، در حقوق عرفی و در معاهدات بین‌المللی مورد تأکید قرار گرفته است. براین‌اساس، این موضوع به‌عنوان یکی از وظایف ذاتی وزارت امور خارجه ایران نیز مورد توجه بوده و در قانون وظایف وزارت امور خارجه به آن اشاره شده است. ازسوی دیگر در مسئله حمایت از دیپلمات‌ها، منطق نمایندگی هر دولت و از جمله ایران، حمایت از حقوق دیپلمات‌ها را به یک ضرورت الزام‌آور تبدیل کرده است و لذا قواعد و مقررات مصونیت‌های دیپلماتیک و کنسولی به شیوه‌های سیاسی و قضایی، استیفاءی حقوق دیپلمات‌ها را پذیرفته است. بنابراین با توجه به اینکه براساس شواهد و قرائن غیرقابل انکار، نقض حقوق اتباع و دیپلمات‌های ایرانی ازسوی نیروهای اشغالگر آمریکایی به‌ویژه در عراق و افغانستان صورت گرفته است، این طرح، «وزارت امور خارجه را موظف کرده است تا با همکاری با دستگاه‌های ذیربط داخلی و بین‌المللی، حقوق تضییع شده دیپلمات‌ها و اتباع ایرانی توسط اشغالگران آمریکایی را در کشورهای هم‌چون عراق و افغانستان پیگیری و استیفاء کند». با این وجود، الزام به رعایت وظایف قانونی وزارت امور خارجه، اصولاً نیازمند وضع قانون جدیدی نیست، بلکه این مسئله نیازمند پرسش و سؤال در مورد نحوه پیگیری و کیفیت اجرای این وظیفه توسط مجلس شورای اسلامی است.

ارزیابی طرح

هر دولتی ضروری می‌داند که حقوق اتباع خود را در برابر تعرض‌های هر دولت دیگر حفظ کند و این امر به‌صورت یکی از وظایف هر دولت (به‌ویژه دستگاه دیپلماسی) درآمده است. در این میان، زمانی که مسئله حمایت از دیپلمات‌ها به میان می‌آید، این الزام اصولاً بیشتر مورد توجه قرار گرفته و منطق نمایندگی هر دولت آن را ملزم به حمایت و حراست از دیپلمات‌ها کرده است. براین‌اساس اگرچه با توجه به قرائن و شواهد مسلم و غیرقابل انکار در مورد نقض حقوق اتباع و دیپلمات‌های ایرانی توسط اشغالگران آمریکایی در عراق و افغانستان، این طرح از اهمیت بسیاری برخوردار است اما در این زمینه باید ملاحظات زیر را نیز مورد توجه قرار داد:

۱. حمایت از حقوق دیپلمات‌ها و اتباع از مهمترین وظایف و تعهدات ذاتی وزارت امور خارجه - براساس قانون وظایف آن (ماده ۲) بند «۶» قانون وظایف وزارت امور خارجه) - بوده و الزام دولت به رعایت وظایف قانونی، نیازمند وضع قانون جدیدی نیست.

۲. پیگیری و استیفای حقوق دیپلمات‌ها و اتباع خود تعهدات مختلفی را به همراه دارد که البته باید در دو سطح مختلف (راه‌های حقوقی و راه‌های سیاسی) پیگیری شود. راه‌های سیاسی موضوع با نقش‌پردازی دیپلماسی فعال کشور و گذر از مجاری دیپلماتیک و حافظان منافع می‌تواند اثرگذار باشد. راه‌های حقوقی مسئله با توجه به موضوع مطروحه (حقوق دیپلمات‌ها یا اتباع) و فضای حقوقی حاکم (زمان اشغال یا پس از آن) متفاوت است و ممکن است در مواردی مسئولیت کشورهای ثالث (عراق و افغانستان) را نیز در پی داشته باشد.

۳. اقدامات آمریکا علیه برخی از اتباع و به‌ویژه دیپلمات‌های ایران در عراق و در سایر کشورها، صرفاً نتیجه اشغالگری نبوده و یک فعالیت اطلاعاتی گسترده‌تر به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات و حتی تلاش جهت جذب برخی از دیپلمات‌ها از طریق وعده همکاری را نیز در برمی‌گیرد. چنانچه این مسئله با لحاظ تعداد موارد نقض حقوق دیپلمات‌های ایرانی توسط آمریکا و حتی موضوع ربایش آنان در سایر کشورها - به نسبت کشورهای اشغال شده افغانستان و عراق - کاملاً آشکار است. براین اساس از یک سو وزارت امور خارجه باید دستور کار معینی را برای حفظ حقوق اتباع ایرانی ارائه دهد و از سوی دیگر وزارت اطلاعات، تمرکز آمریکا بر اتباع و به‌ویژه دیپلمات‌های کشورمان را در اولویت دستور کار خود قرار دهد.

نتیجه‌گیری

اگرچه پیگیری نقض حقوق اتباع و دیپلمات‌های ایرانی توسط آمریکا یک ضرورت اساسی و از مهمترین وظایف امور خارجه محسوب می‌شود، اما ارائه طرحی جهت الزام دولت به پیگیری و استیفای این حقوق در شرایطی که این مسئله به‌عنوان یکی از وظایف قانونی و ذاتی وزارت امور خارجه شناخته شده است، نیازمند قانون جدیدی نیست، بلکه بیشتر نیازمند پرسش و سؤال از نحوه پیگیری و کیفیت اجرای این وظیفه توسط مجلس شورای اسلامی است. ازسوی دیگر با توجه به پیگیری این مسئله توسط وزارت خارجه در سال‌های گذشته و در شرایط کنونی، به‌نظر می‌رسد که توجه به اقدامات گسترده‌تر اطلاعاتی آمریکا در جمع‌آوری اطلاعات از اتباع ایرانی و به‌ویژه تلاش جهت جذب برخی از دیپلمات‌های ایرانی از اهمیت بیشتری برخوردار است. بنابراین ضروری است مجلس در راستای ایفای نقش نظارتی خود، دستور کار عملی وزارت خارجه و اطلاعات را جهت حفظ حقوق اتباع و دیپلمات‌های ایرانی و مقابله با فعالیت‌های اطلاعاتی آمریکا در قبال دیپلمات‌های ایرانی را خواستار شود.